

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za po godinu K 6. — Za Šibenik na godinu donošenjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12. suviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i uzivo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Kriza u Habsburškoj monarhiji i Hrvati.

Od nekolicke godina monarhija se habsburška nalazi u teškom položaju radi nutrnjih napetosti. U njoj se vlada na sreću, silovitim sredstvima, a zastupstvu je dopušteno progovarati samo kad je poslušno i čedno, nu čim koje udo toga tiela pokazuje više malo života, čim se življe krene, cijelo tielo padne u grčeve uzrujanosti i nemoguću mu je raditi. Parlamentarizam austrijski epileptično, bolesto tielo, kojemu treba mira. Barem tako misle odlučujući krugovi i vladaju i neobazirajući se na to bolesto stanje austrijskoga zakonodavnog tiela.

Nu parlamentarizam nije nego predstavnik državnog organizma, pa njegova nemot i bolesto ne pokaziva nego da je i cijeli državni organizam u bolesto stanju.

A da je cijela država bolesto vidi se po neprestanom empiričnom liječenju koje se iz Beča poduzimlje, ne bi li organizam monarhije redovito radio.

Nu ta sredstva malo pomažu. Česi su nezadovoljni, Slovenci su nezadovoljni, Hrvati su nezadovoljni i tako svi narodi redom. Stroj neprestano zapinje i svaki čas mu treba pomoći.

Od kada se ta nesposobnost, uprav nemot za rad počela redovitije javljati, čuju se često razne babice iz Beča, koje savjetuju što bi trebalo raditi. A čudnovato je da se sve te babice obraćaju redovito na Hrvate i ostale južne Slavene, savjetujući ih, kako bi baš oni bili i imali biti ono udo, koje bi moglo sve ostale umiriti, snage im podati za trajni, mirni rad.

Tako se u zadnje doba javljali Luegheri, Chlumetzi, Lichtensteini i ostali, a sada je počeo i zastupnik prof. Josef Redlich. On u „Agrarner Tagblattu“ od 28. o. m. piše uvodnik, u kom naglasiva, da nije slučaj što je baš bosansko kmetsko pitanje dalo povoda „slavenskoj uniji“ da onemoguću vladi i većini rješenje parlamentarnih radnja.

On za tim priznaje da je poslie aneksije Bosne južni slavensko pitanje postalo jače te da će svaki državnik austrijski morati podpomagati težnju južnih slavena za narodnim i ekonomskim razvitkom.

U čem to podpomaganje sastoji, tumači on kad kaže da preko Drave ima predjela gdje su na djelu velike sile oko ujedinjenja našeg naroda. Ali da svak zna iz povjesti da se takovo ujedinjenje na obavlja onako brzo kako bi pojedinci to želili. Kod nas da je velika opreka tomu ujedinjenju razlikost vjera, a radi pravoslavlja i narodnosti. Najglavniji međutim politički uzrok leži u nagodbi od god. 1867, koja da nas je odelila i osobito Hrvate postavila u položaj neodrživ.

Radi nagodbe da je prošlo preko 50 godina teške i ljute bezplodne borbe sa Magjarama, u kojim borbam da je Hrvatska teško zaostala radi njezinog podjarmljenja pod magjarskim centralizmom i razvojenjem prouzročeno u Pešte u stranke i strančice, koje se još imadu boriti za iste „državopravne formule“ kao i 60 te 70 lih godina.

Kao osobito žalosno i za Hrvate teško naglasiva Redlich okolnost što Cislantijana nije marila za dogodjaje u Hrvatskoj, a to da je žalosno radi austrijskih južnih slavena, a s druge radi dalekovidne austrijske državne politike. Austrijanci da su morali već od dana kad su austrijske čete prekoračile Savu uprieti oko jakog i neodvisnog razvitka Hrvatske. Tada da bi drugačije oni stali u časi pripojenja Bosne austrijskom carstvu.

Na mjesto toga pokaziva Austrija cijelom svijetu žalosnu sliku, da u času, kad se daje ustav bosanskim Srbima, Hrvatima i Muhamedancima, biva starinski ustav Hrvatski obustavljen i zamijenjen absolutizmom.

Gospodin Redlich na to svršava, da po njegovom sudu za hrvatskog patriotu postoji samo jedan put, koji vodi k ozdravljenju i napredovanju našeg naroda.

Uvjenju zemlje i koji omogućuje pravo rješenje celokupnog jugoslavenskog pitanja. Među intelektualcima već započeti sporazum između Hrvata, i Srba mora se postaviti na široku podlogu demokratskog izbornog prava. Hrvati i Srbi moraju se nadalje sporazumiti s jedne strane sa Austrijom, a s druge strane opet sjediniti se sa ostalim nemagjarskim narodnostima, te započeti boj protiv neodvišnjačkom idealu magjarske oligarhije, koja razara državu.

„Da će takova politika naići na razumjevanje u današnjoj Austriji i da će naići podporu u parlamentu o tom neka budu Hrvati i Srbi uvjereni“.

Gospodin zastupnik Redlich eto našao liek da ozdravi nemotni austrijski organizam, Austrija je Hrvate zapustila i predala na milost i nemilost Magjara, ako će dakle Hrvati da se oslobode, neka zapodjenu boj proti idealu nezavisnosti magjarske, a Austrija će ih razumjeti i parlamentat bečki će im pomoći!

U istini čudnovati su pojmovi u te bečke gospode. Austrija ne može da skriši Magjare. Austrija da Magjare nadoknadi za služništvo, da ih udobrovolji, izručuje Hrvatsku absolutizmu magjarskom i sada kad su se ti Magjari pokazali da su razarači države, sada kad vlada ni u Beču ni u Pešti ne može napred, sada bi mi Hrvati morali se sporazumiti sa Austrijom i sa nemagjarskim narodnostima samo za to da uništimo ideale magjarske nezavisnosti.

Liek gospodina Redlich a sliču dakle kao jaje jajetu svim onim drugim ostalim bečkih-babica. I on koji dosta trza vidi i zna, kaže da je to jedini put kojim mi možemo ići. Ali gospodin Redlich kao i ostala gospoda međutim zaboravljaju, da mi imademo sjegurinju stazu. Mi naimo cijenimo da nam ima bilo stalo do uredjenja države uprav koliko njoj do našega, jer država nije za nas nešto absolutno nužna nego je nami absolutno nužno ujedinjenje i slobodan razvitak. Jeli državi do tog našeg ujedinjenja i slobodnog razvitka stalo, ona to može lako oživotvoriti. Ne treba nego da pusti naš stari ustav u miru i povrati nam zakonitu domovinu.

Liek li to država da uradi u svom interesu, mi smo dužni da uradimo u vlastitom. Kako ćemo pak do tog uredjenja doći, to je naš posao i onda kad država pokaziva da joj do nas nije stalo.

U organizmu naše monarhije je mnogo toga bolesto i umjetnoga, što se silom podržaje. U tom organizmu svako udo, svaki narod, kad god hoće, može prouzročiti grčeve, uzrujanosti do posvemašnje nemotice, celog organizma. Dakle narod nezadovoljan, narod izrabljen, narod razdijeljen, ugnjetavan kao naš, ne treba nego da bude ono udo koje će te grčeve, tu uzrujanost neprestano podržavati.

U zadnjem zasjedanju u Beču i Pešti dokazano je da to naš narod može, pak zašto ne bi on to uvijek i bez prestanka radio, dok taj organizam (doveđe do posvemašnje nemotice, dok taj organizam ne priliči da se drugačije uredi?

Radi toga mi krizu u monarhiji, neprestanu krizu, pozdravljamo kao našu narodnu potrebu. Mi tu krizu pače moramo povećavati, uzvik povećavati, akumulirati kao električnu bateriju do posvemašnje sitosti. Rad parlamenta mora se dovesti do podpune nemogućnosti. I za to mi se ne nadamo pomoći od nikoga nego od samih svojih sila, koje moraju biti tolike da monarhija počme s nama računati.

Kad je gosp. Sušteršić neki dan izjavio da je obstrukcija prva etapa za oživotvorenje našeg ujedinjenja i samostalnog državnog života, on je rekao istinu, kojoj smo i mi vjerni dušom i tielom, a proti čemu je samo par kućavica.

Kriza u monarhiji dađe se odstraniti jedino udovoljenjem hrvatskih zahtjeva, pa za to vara se i gosp. Redlich i svi njegovi drugovi, ako misle da će se Hrvati dati na rabinu koju im oni preporučuju.

Austrija treba da se oduži Hrvatima i ostalim južnim slavcima, a ne da joj oni uzaludno služe po cieniu praznih obećanja.

Tih obećanja je bilo i do sada previše, a našem narodu su pucale kosti svaki put kad je njima nasjedao.

Sudimo svakome po zaslugi.

U zadnjem broju napisali smo članak: „Dobro nam stoji“. U njemu smo iztkali, kako je vjersijski zavod u Zadru dobio najviše koristi gradu Zadru, a najmanje pokrajini, te kako su s ovog razloga skroz nepravedni napadaji sa strane zadarske gospode na ovu instituciju. Kao što smo odsudili ove napadaje, tako ne možemo odobriti ni one druge, koje podižu neke tobož hrvatske i srpske novine u zemlji. Nismo da branimo ni vjersijski zavod, ni zemaljski odbor kod čijim je nadzorom, ali polazeć sa stanovništva, da ovi prigovori dopiru do u puk, koji kad ih čuje ili čita u njemu se poradjaju kojekakove misli, kojih se on kasnije ne može da otrese; na zavod i ne misli, jer on postaje pred njegovim očima crn, kao nekakova utvora, te od njega bježi padajući u naručaj kamatnika, koji su ipak kod zavoda uzajamili novac, da njim sišu krv onome, koga oni znadu ovako liepo od njega odvratiti.

Da naš zemljišno-vjersijski zavod nije mogao do sada koristiti malomu težaku i posljedniku među ostalim zlo je i to, što se je uprava zavoda do sada strogo držala katastralnog prihoda, a najmanje procjene. Na podkriepu ovoga naveli smo slučaj, kad je procijenjeno imanje iznosilo 52.000 K, a zavod je nudio zajmotražnicu 5000 K.

Ovim načinom naravno je, da se ne može podići blagostanje malog posjednika. S ovog razloga mi smo mienja, da bi se uprava imala strogo držati pravila zavoda, te zajam udjelivati po procieni, ne obazirajući se na katastralni prihod, jer mi znamo, da je on odviše nizak i da nije uvijek naprama pravom stanju stvari uredjen. Ako se na procieniu ne pazi, ne znamo zašto se onda i ona izvadjaju.

Osim procienitelja još zavod ima i svoje povjerenike, koji više manje poznaju mjestne prilike, ako ne recimo temeljito i obćenito, ali svakako mnogo bolje nego li činovnik, koji je odredio katastralni prihod zemlje, te stoga bi se moralo vjerovati i njemu kao i činovniku.

Ne slažemo se sa onim, što je jedan list pisao o povjerenicima zavoda, t. j. da oni pobiraju izravno iz ruku zajmotražioca potrebitne nadnice i svoje pristojbine, kao i to da bez vještaka izvode procieniu na stolu kod svoje kuće. Mi znamo, da je svakom povjereniku strogo zabranjeno išta primati iz ruku zajmotražioca a još strožije po najzadnoj okružnici, da procieniu izvadjaju za svojim stolom, te stoga, ako ima ovakvih slučajeva imali bi se odmah dojaviti upravi zavoda odnosno zemaljskom odboru, da on onoga te ovako rodi svrgne sa ove časti, koja i ako nije unosna, svakako je čast, koji dotični obnaša, kao čuvar pokrajinskog novca i koristilac puka u njegovu materialnom boljku.

Rekli smo a ponavljamo da ni članak: „Dobro nam stoji“, niti ovaj nismo napisali da ikoga napadamo, već da rečemo ono što nam je na duši, pošto zavod je zasnovan u prvom redu, da pomaže narodu u podizanju njegova gospodarstva u obće, a poljodjelstva napose, radeti tako, da skriši što silnika, bezdušnih kamatnika, koji su narodu krv njegovu izpijali. Je li zavod izpunio ovu svoju misiju? Nije. A kazali smo i zašto. Treba li ga zato srušiti ili se na njega ne obazirati, pak pustiti da kola lete kud su se uputila, pa makar u ponor? Ne. Mi treba da konjima pritegnemo uzdu i da koleta krenu uzdribe, dok na ravnici ne izadju. Zavod je dobar, koristna i plenumita ustanova, koja ne trpi ni birokratske rutine, ni protekcija. On je osnovan na pravici, a tu pravicu treba sprovdajati. Ona jadicovka: nemamo osoblja; treba da jednoč prestane. Poslovi se ne obavljaju bez dovoljnog osoblja, a osoblje treba namaknuti, budući brzina poslova

daje dobit novčanim zavodima, a ne pomanjkanje osoblja, jer ako ne ima tko da šalje novac u kolanje, taj leži tu na štetu zavoda i onoga tko od zavoda potrebe ima — a to je naš posjednik i naš težak. Dužnost je stoga svakoga rodoljuba, da podpomaze rad zavoda, a ne da mu se podmeću klipovi na slavu naših dušmana i narodnih krovipija, kojima s jedne strane padose sile, a s druge se osiliše, te bi opet želili da nam narod gule i ugnjetavaju nemilosrdnom deračinom u krvi i novcu. Rekao sam svoju u najboljoj namjeri, a što rekomo želimo da uvaže rodoljubi javne štampe, uprava zavoda, zemaljski odbor a naoseb sabor, ako dopuste silnici da se otvori.

Za pučko učiteljstvo.

Od člana središnjeg odbora „Saveza dalmatinskih učitelja“ g. D. Sirovice primamo i rado objelodanjujemo predstavku istog Saveza, upravljeni zemaljskom odboru. Predstavka glasi: „Visoki odbore!“

Podpisani je za zadnje zasjedanja Visokog Sabora podastroo dvie molbe: jednu pod brojem 127, a drugu 193 sabor. spisa.

Obe ove molbe Visoki je Sabor jednoglasnim zaključkom u IX. svojoj sjednici, držanoj 1/10. 1907., ustupio tom Visokom Odboru za shodne konkretne predloge, da se donesu ližem saborskom zasjedanju.

Ovo će zasjedanje, polag izvjestnih službenih glasova, biti na skoro sazvano i podpisani, kao predstavnik i glasonoša pučkog učiteljstva u Dalmaciji, ovom zgodom uslobodjuje se što življe i što toplije preporučiti brzi i uvidjavni tog Visokog Odbora spomenute svoje molbe, kako bi se skorog saborskog zasjedanja dosklošlo svedj to većim i svedj rastućim životnim i materijalnim potrebama, koje mimo ikogjeg drugog javnog činovnika, tište osudno pučko učiteljstvo; jer i relativno zadovoljstvo, te spokojnost za svoje održavanje u svakog radnika ne posljednji su uvjeti vedrog, zauzetog i uspješnog rada „dalmatinskih učitelja.“

U SPLITU, 28. srpnja 1909.

F. Bradic   Mihovil Justinjanović
predsjednik   tajnik

Magjari u Hrvatskoj.

Od Magjara nam ne prieti tolika pogibelj — glasi lozinka bačena među frankovce na onom glasovitom „vieču“, za kojeg se je dapače i prisizalo Lozinku je izbacio, da bude manje odizna i sumnjiva prof. dr. Karlo Bošnjak, koji je poslie toga dobio tri dopusta od vlade: jedan na mjesec dana, drugi na pet mjeseci i sada najnoviji za čitavu buduću školsku godinu.

Da se vidi, kako su nam Magjari malo opasni, eva nekoliko brojaka: Društvo za Magjarizaciju Hrvatske, naročito Slavonije, zaglasni „Julian“, izdalo je izvještaj o svom djelovanju za prošle školske godine.

U izvještaju se veli, da je „Julian“ uzdržavao u Slavoniji 38 magjarskih škola sa 65 učitelja. Te je škole polazilo 2498 dječaka i 2131 djevočica, za 2388 djece više nego li godine 1907.—8. Porast dakle dvie magjarskih škola u Hrvatskoj u jednu jedinu godinu dana Frank-Rauchove vlade jest ništa manje već nešto više nego li dvostruk, od 2241 na 4.629. to jest 106.55%.

Tako eto radi patrioitička najhrvatskija vlada Rauch-Frankova!

U izvještaju se veli, da je u tim školama bilo samo 75 hrvatske djece, što će biti laž (hrvatske djece imade daleko više u željezničkim magjarskim školama) dočim da je bilo u tim školama 527 njemačke i 55 djece drugih materinskih jezika.

Najhrvatskija dakle vlada dopušta da se preko šest stotina hrvatske i nemagjarske djece u Hrvatskoj pomagarije! Kolika opasnost prieti od magjarizacije hrvatskom narodu, najbolje se vidi iz brojaka, koje govore o obćem porastu Magjara u Hrvatskoj. Isto društvo „Julian“

tvrdi, da imade sada samo u Slavoniji 200.000 Magjara! Od kud i kako? Još prema posljednjem u pučkom popisu, objavljenom g. 1900. bilo ih je u čitavoj Hrvatskoj i slavoniji 90.180, od ovih u Slavoniji 80.000. Sada se javlja, da ih ima u samoj Slavoniji 200.000 dakle za 120.000 više nego pred devet godina! Nisu li to strahovite brojke! Od kud se na jednom doklatalo toliko Magjara, kad se znade, da su do najnovijeg vremena u desetogodišnja rasli u Hrvatskoj za 20.000! Sada na jednom počese rasti za 120.000!!

Prema popisu od 1880. bilo je kod nas Magjara 41.417, deset godina kasnije 68.794; 1900. godine 90.180, a sada da ih ima već u samoj Slavoniji oko 200.000. I od Magjara nam ne prieti pogibelj, ući na dopustu se nalazeća frankovačka magjarončina — dr. Bošnjak! A pri tom je još zapamtiti, da Magjari tvrde kako tri slavonske županije spadaju njima! Sad razumijete, za što toliki magjarski nasrtaj u Slavoniju i što bi se moglo dogoditi za deset godina sa Slavonijom, da Rauch i Frank dalje u Hrvatskoj pašuju!

Političke vesti.

Izbori u Hrvatskoj. Becka „Hrvatska korespondencija“ prima iz Pešte neke informacije o izborima u Hrvatskoj, iz kojih vadimo sljedeće: Wekerle je Raucha izrazio želju, da ga informira potanko o političkom stanju u Hrvatskoj s naročitim obzirom na izborno stanje, jer se želi hrvatski sabor raspustiti i provesti nove izbore. Rauch je doista udovoljio želji Wekerleovoj ali je mjenja da bi mnogo podnesije bilo provesti izbore na proljeće sljedeće godine. Sabor bi prema tomu bio u proscinuk tek raspusten, a izbori u ožujku ili početkom travnja provedeni, Rauch se nada proći u jedno 15 do 20 kotara, a frankovci u isto toliko. Nekoliko izbora koalicije sprječio bi Rauch, pa onda u sazavanom saboru dao izabrati pomoću frankovaca i virilista novu delegaciju i to 20 rauchovaca a ostalo virilista. Međutim Wekerle da još nije oštalo odlučio.

Položaj u Ugarskoj. Magjarska štampa se u pomanjkanju gradiva bavi jedino pitanjima za i proti fuziji. Svi su listovi prazni. Jedino je pažnju probudio na sebe članak lista „Köz-munka“ (javni poslovi), koji se bavi sa magjarskim poduzetničkim interesima obzirom na pitanje izgradnje dalmatinskih željeznica. Pomenuti list piše o tom pitanju među inim sljedeće: Izgradnja projekturnih dalmatinskih željeznica u velike ugrožava magjarska poduzetništva, jer je nekim inozemnim poduzetnicima već osigurana izgradnja ovih željeznica, koji se obvezuje ovaj podvat i financirati. Nadalje će se kod tog poduzetništva namjestiti tudjinci (Nemagjari) kao mjernici. Na taj način bi magjarski radnici i magjarski mjernici koji bi se imali tako zapoštili bili prikračeni a isto tako se nebi uzeo u obzir magjarski građevni materijal. Od onih 200 milijuna, koji će se izdati za željeznički spoj sa Dalmacijom i koji bi najviše teretio magjarsku državu imati će po tom najviše koristi tudjinci. Na vrhuncu zna je to, što se te željeznice neće graditi onako kako naši stručnjaci i gospodarski interesi to zahtijevaju, već baš protivno.

Proti Justhovoj akciji. Da se paralizira akcija sa skupštinama, koje namjerava diljem zemlje povesti Justhova skupina, prirediti će socijalni demokrate kontra-skupštine za sveobće državno i izravno pravo glasa. Prva skupština održana je u Požunu, na kojoj će govoriti jedan zastupnik.

Proglašenje bosanskog ustava. Nacrt bosanskog ustava predan je na pretes austrijskoj i ugarskoj vladi. Isto tako saslušano je i mišljenje nekih mjerodavnih faktora iz Bosne. Sada

se na vrat na nos radi oko toga, du se osnova bosanskoga ustava prema stavljenim opazkama izpravi u koliko je moguće i da se ustav u Bosni promulgira na dan 18. augusta o. g. Za isti dan može se očekivat još i nekih drugih iznenađenja.

Kretsko pitanje. Iz Soluna javljaju, da su Krečani izvjesili grčki barjak u Kanei. Ova je viest silno razdražila solunske mladoturske i u opće muslimanske krugove, tako da postoji pogibao pokolja Grka. Peštanskim listovima opet javljaju, da je u Carigradu viest, da je na Kretu izvešen grčki barjak, djelovala brzo porazno. U mladoturskim se krugovima opaža veliko ogorčenje, jer je upravljeno protiv zaštitnih vlasti, a u prvom redu protiv Eoglezte, jer se u tome vidi njeno maslo. Grčki poslanik izjavljuje, da se to absolutno nije dogodilo sa znanjem atenske vlade. — Nijejska zaštitnih vlasti ostavila je Kretu. Na odlazku pučanstvo je priredilo burne ovacije, na čemu je zahvalio ruski zapovjednik. Medjutu odnošaji između Turške i Grčke radi Krete bivaju sve to zamršeniji. U Grčkoj se samoj pojavljuje veliko nezadovoljstvo protiv nastitji, koja je tobože izdala historičku misiju Grčke.

Nova francuzka vlada. Briand je obrazovao novu vladu preudeshom starog kabineta. Ostali su u ministarstvu Pichon, Barthou, Viviani i Doumergue. Ušli su novi: Cocherie, Millerand, Bupny, Grouillot i Ruau. Ministrom rata imenovan je general Brun, a ministrom mornarice admiral Bone de Hapeyere. Nova vlada zadržala je po tomu značaj Clemenceauove. Delcassé ostao je izvan kombinacije. Clemenceau je kazao prijateljima prije nego se je oborio na njega u parlamentu: „Bit ću ja srušen, ali će i Delcassé biti gotov“. Tako je i bilo!

Iz grada i okolice.

„Hrvatski Sokol“ u Šibeniku.

slavi dne 29. kolovoza (ne-djelne) 1909. desetu godišnjicu svog obstanaka. Prigodom te slave priređuje sokolsku svečanost, sa sljedećim rasporedom: I. 28. kolovoza u večer bakljada uz svirku „Šibenske glazbe“; II. 29. kolovoza u 5 sati u jutro budnica „Šibenske glazbe“; III. od 7 do 9 sati doček gostiju i obhod gradom sa glazbom do sokolane; IV. u 10 i pol sati pokusne vježbe; V. u pol 1 sat poslije podne zajednički objed uz svirku „Šibenske glazbe“; VI. u 4 sata poslije podne javna vježba na Poljani; VII. u 8 sati obhod gradom sa glazbom; VIII. u 9 sati odlazak gostiju. Raspored javne vježbe uz sudjelovanje „Šibenske glazbe“: 1. Nastup k prostim vježbama; 2. Proste vježbe (vježbe I. hrv. svesokolskog sleta u Zagrebu); 3. Vježbe muškog sokolskog pomladka (vježbe Krešimirove župe); 4. Vježbe ženskog sokolskog pomladka (sa zastavicama); 5. Vježbe na spravama (odjel „Šibenskog Sokola“); 6. Vježbe na spravama (pomladak „Šibenskog Sokola“); 7. Vježbe na spravama (prednjačji zbor Šibenskog Sokola“ eventualno i drugih sokolskih društava); 8. Vježbe čunjevima („Šibenski Sokol“); 9. Vježbe kopoljima (šibenski i mandalinski Sokol). Cjene za pristup na javnu vježbu I. u ložama K 2; II. na tribinama K 1; III. sjedanje oko vježbališta 60 para; IV. stajanje oko vježbališta 30 para. Svečanosti sudjeluju sva društva „Hrvatske Sokolske Krešimirove župe“ i sva bratska društva koja se poznava odazovu. Ona bratska sokolska društva izvan Krešimirove župe, koja odluču sudjelovati svečanosti i javnoj vježbi umoljena su da se prijave potpisano najdulje do 15. kolovoza na-

značivši broj članova koja će na slavu pristupiti a posebno i broj vježbača i broj onih, koji će biti na skupnom objedu. Cijena zajedničkom objedu po osobi K 2-40. Pristupnice dobavljaju se kod društvenog blagajnika brata Krešimira Novaka i to najdulje do 24. kolovoza. Za postanje obavijesti obratiti se valja „Upravi Hrv. Sokola“. Zdravo!

„Ubožkom Domu“ darovaše, da počaste uspomenu p. Šime Caparina: Ivan Bergnoci K 5, Pavao Kovačev K 2, Vl. Kulić K 2. Da počaste uspomenu p. Vice Tironi-a: Obitelj Andre Defin K 5. Da počasti uspomenu Ane ud. Borović: Dr. Julij Gazzari K 5. Da počasti uspomenu p. Vicka Novaka: Dr. Julij Gazzari K 3. Da počaste uspomenu Antice ud. Matković: Kata ud. Sigore K 2, Vice Belamarić Ris K 1, Dunko Kužina K 1. Da počasti uspomenu Vice ud. Bervaldi: Niko Morović K 1. Da počasti uspomenu pok. fra Dane Gjirlića: Vl. Kulić K 2. Da počaste uspomenu p. Antuna Inchiostri: Josip L. Bilčić K 5, Paško Čikara K 4, Samuel Puretž K 4, Grimani Juraj K 2, Antun Dvornik K 3, Vice Belamarić Ris K 2, Ivan Bergnoci K 10, Cesar Rubčić K 5, Erminj Šupuk K 12, Vl. Šupuk K 4, Ante Tuculin K 2, Krste Ljadica K 2, Krste Gačina K 4, Dr. Frano Dulibić K 5, Erman Sikorsky K 5, Frane Josip Pasini K 2, Edmondo Weissenberger K 5, Ante Blažević K 2, Pauri Rudolf K 5, Mila ud. Prebanda K 2, Niko Antulov K 5, Grgo Stegić K 2, Stipe Šare K 4, Ivan Batinića K 2, Tereza Vrzina K 8, Želimir Dračar K 4, Braća Despot K 5. Da počasti uspomenu p. Vice Labura: Ivan Bergnoci K 5. Uprava „Ubožkog Doma“ svima najsmjernije zahvaljuje.

Sukob torpednjače „Scorpion“ sa oklop-jacaom „Erzherzog Karl“ sbio se prigodom vježba nedaleko od Šibenika. Torpednjača je jako oštećena ali je ipak sama doplovlila u puljsku luku.

Vjenčanje. Dne 2. kolovoza vjenčan će se u bližnjjoj Mandalini vrli pučki učitelj, naš prijatelj Ante P. Vlahović sa dražestnom gospođicom Eugenijom Mikeli. Sretnom mladom paru naša najsrdačnija čestitanja!

Na povratsko-brzojavnom uredu uvijek ista komedija. Posala svaki dan to više, a osoblja uvijek jednako, pače manje. Nevjerojatna je zbilja nemarnost starije poštarske vlasti prema mjestnom poštarskom uredu, jer da nije u više navratka iztaknulo što tome uredu treba, da nema dnevnih tužaba građanstva, osobito trgovaca na sporo uredovno opremanje stranaka, moglo bi se još razumjeti što se na ovaj pošti podržava ovakovo nesnosno stanje. Ali u Zadru znadu sve to vrlo dobro, a ipak se ne miču, već čekaju da dođu baš vile k očima. Starija poštarska vlast dokaziva time, ili da ne uvidja potrebe, koje svak zna i vidi, ili da pak nema pojma što je to humanitar-nost, kad činovnike i poslužničko osoblje tjera na vršenje teške dužnosti preko propisanih zahtjeva. Koliko će to ovako još trajati, ne znamo, — ali mi ne ćemo prestati iznositi ove tegobe građanstva i ovaj nemar poštarske vlasti sve dok ne vidimo, da su se na mjestnoj pošti uredile stvari, kako to traži porast posala, dostojanstvo grada i humanitarni obzir.

Iz Zablaca javljaju nam, da se tamo spremaju obaviti na svečani način blagoslov novog seoskog groblja i to na 8. kolovoza. S novim problemom da su vrlo zadovoljni i radi toga harni obćini, koja im je došla u susret a bez koje ne bi groblja nikad imali, već udarali ko i do sad na stu mika pri ukapanju svojih mrtvih.

Sve mjestne škole imale su danas zaključak školska godine. Novom školskom go-

dinom stupa odmah u krepost novo određena razdioba školskih okoliša.

Telefon, kako nas obznajuju, počeo će da funkcioniра u drugoj polovici idućeg kolovoza. Broj prijavljenika je nastao kao za prvi početak. Tekom radnja za namještanje telefona bili su putevi i ulice na više mjestima izrovani, ali čujemo, da će sve to biti povraćeno u prvašnje stanje, pa i onaj rub oko kipa sv. Mihovila u zidini na Poljani.

Za čistoću ulica. Opet nam se iz gradjanstva tuže, da se u nekim ulicama sa strane dotičnih stanara ni najmanje ne pazi na čistoću. Čistoća je uvijek nužna, a najskoli sada u ovim pasjim dnevima. Tko toga ne će da razumije, te prosledi kaljanjem ulica, neka očuti stroge posljedice propisa redarstvenog pravilnika.

Pokrajinske vesti.

Matica srbska u Dubrovniku. Pred šestnaest godina preminuo je u Splitu veliki srbski dobrotvor Konstantin Vučković, zavještavši 320 hiljada kruna za osnivanje Matice Srbske u Dubrovniku, a u svojoj oporuci je izjavio, da djelovanje počme 15. godina po njegovoj smrti. Vrieme je prošlo, te će do koji dan Matica početi da radi. Turstvo pravoslavne crkve u Dubrovniku kao uprava Matice Srbske odlučilo je, da dne 1. kolovoza ov. god. proslavi početak Matičina rada, određivši da uz crkveni obred bude svečana sjednica u spomen zavještavca.

Hrvatski Sokol u Zadru priređuje sutra brzim i udobnim parobrodom Cetina“, izlet u Rab, skopčan sa II. javnom vježbom. Raspored vježbe: 1. Nastup ženskog pomladka: a) slikoviti nastup, b) vježbe zastavicama; 2. Nastup muškog pomladka: a) slikoviti nastup, b) skupine; 3. Nastup članstva: a) slikoviti nastup, b) proste vježbe, c) vježbe na spravama; 4. Nastup prednjačkog zbora, vježbe na prečji; 5. Zajednička skupina. Početak vježbe točno u 5 sati p. p. — Na parobrodu, kod javne vježbe i kod koncerta u Rabu, udarat će hrvatska šibenska glazba. Odlazak sa nove obale točno u 5 sati jutro. Povratka na polnoči.

Demokratska skupština u Dubrovniku bila je na 25. o. mj. Došlo je odaslanika najviše iz srednje Dalmacije, posebnim parobrodom. Bit će ih bilo po prilici oko 700. U parovrci su došli u grad, pozdravili obćinu i načelnika i onda se razišli. Skupština je bila u Bond. kazalištu. Na njoj je izmešeno i primljeno izvješće o radu stranke. Pri koncu skupštine vladin je izaslanik hito da se legitimiraju učestnici, nu onda je predsjedatelj Dr. Smol-daka zaključio skupštinu. Za skupštine bio je skupni objed, po podne izlet na Lokrum, a u večer komers na Pilama. Mir nije bio nigdje porušen.

Novi ravnatelj parobrodarskog društva „Dalmacije“, Ministar trgovine Dr. Weiskirchner došao je u susret zastupnicima iz Dalmacije i Istre i ukinuo izbor poznatog hrvato-foba dra. Cimadorija za direktora društva „Dalmatia.“ — Javljaju iz Beča, da će na njegovo mjesto biti imenovan I. pl. Vida.

Dalmatinska svinja i Niemčev nos. Prekjučer na Lloyvdov parobrodu „Prinz Hohenlohe“ — brza pruga Trst-Kotor — na putu iz Trsta u Zadar, bilo dosta putnika svake narodnosti. Putnici, ko putnici zapreli razgovor o svemu i svačemu. Jedan češki Niemac — pangerman izlanu: da su Dalmatinci prasci. Nu još ne doreče, a drugi putnik — Hrvat iz Dalmacije zvizdnu ga šakom među oči i stuču mu nos. Na to nastane podjuznicima odobranje i pljeskanje.

Priručnik za ribara.

3. Kod riba ubijenih dinamitom ljsuke ostanu svaka na svom mjestu, izim salpe, kojoj se kadkad podignu, dok kod riba uhvaćenih naravnim načinom, ljsuke više manje odpadnu, a to s razloga, što se još žive dohvate rukom, ili same se lupaju o drvo, zemlju itd., pri čem im jedan dio ljsuka otpada.

4. Brance i oči, ako baš eksplozija nije nastala u posve velikoj blizini, više puta zadrže svoje zdravo normalno stanje, inače i one promjene boju.

Kad bi nas pako i svi ovi vanjski znakovi još stavljali u sumnju, tad imamo na podršku njihovu još i daljnjih unutarnjih dokaza, a ti jesu: 1. Razparamo li pomnjivo oštrim nožem drob, opazit ćemo, da je ona tanka dutina (op-nica), što obavlja crjeva i ikre, ili ona u kojoj leže jajašca razpuknuta, dok se to nikad ne dogodi kod riba uhvaćenih naravnim načinom.

2. Više puta, ako je eksplozija nastala u blizini, postranične kosti razstavse se od okostnice i prodru u meso.

3. Uzdruž okostnice od glave do repa opaža se dosta usirene krvi.

Kad bi nas napokon i ovi opaženi znakovi stavili u sumnju, tad pokušajmo i ovu: stavimo ribu, o kojoj sumnjamo, u lonac, da se tiho kuha. Kad je skuhana, izvadimo ju i raztvorimo. Što ćemo opaziti? Da krv, koja je bila usirena oko okostnice, ostaje, a okostnica mjesto biele postane tamne boje i, uvijajući se, lasno puca. Meso je mlahavo i ne ima ugodna okusa. Uživimo li ribu za glavu ili rep, te stresemo li je samo malo, meso sa pobočnim kostima će popadnati, a okostnica će sama gola ostati i prikazati će se kako gori spomenusmo.

Sveta je dakle dužnost svakoga domo-rodca, da osujeiti lov dinamitom, jer takov lov osiromašuje našu zemlju i iste ribare.

Osim dinamite, naši ribari rabe, na štetu njihova trajnog dobitka, te na zator ribarštine, još i drugih ne manje škodljivih sredstava.

U prvom redu spominjemo carbituru (car-buro di calce). Ovaj nesretni običaj najprije se je počeo upotrebljavati u okolici Šibenika; a

djeluje ubitačno na ribu ko i dinamita, s razlikom, da je za čovjeka pogibelniji.

Teško je razpoznati prave znakove, po kojima možemo prosuditi, da li je riba ubijena dinamitom ili carbitom, nu ako je skuhanu, tad, ako je ubijena carbitom zaudara po smrdljivim jajima. Ovakova je riba škodljiva za zdravlje, pošto poradja grčeve u želudcu i nagoni na bljuvanje i proljev.

Treće eksplozivno sredstvo, koje ribari rado rabe, jest živo vapno. Uporaba ovog sredstva djeluje ubitačno na svu ribu u okolo eksplozije, s razlikom, da one u blizini odmah usmrte, dok one podalje zaguši, te i ove kasnije pokrnu.

Riba usmrćena ovim načinom daje se prepoznati po tome, što joj usne postiepe; škрге postanu balave i izgube svoju crvenu boju, oči se pomute, a drob nabrekne. Skuhana zaudara po vapnu.

Ako ju jedemo, prouzrokuje boli u želudcu. Osim živoga vapna, upotrebljuje se još gašeno vapno i modra galica, a to, da se sakritu ribu, ponajviše ugre i hobotnice, izagna iz svojih legla. Gašeno vapno i modra galica djeluju

na zenicu ribljih očiju, koju neobično brzinom progrižu i za to riba bježi iz svojih legla, kad do njih dođe vapno. Preporučiti je ribarima, da se ovih sredstava čuvaju, jer u zavapnjene reupe teško više ulazi i ugre i hobotnica, a i ako se povrti, to biva posve kasno.

Mutne i nekaiko sliepne oči bez zenice, jedini su znakovi, po kojima se daje razpoznati, je li, ili nije riba gašenim vapnom ili modrom galicom bila iz legla svoga progната i ostima ubijena.

Osim spomenutih sredstava upotrebljavaju bezdušni ribari na utamanjenje riba još i njeke biline ili njihov sok.

U prvom redu dolazi mlić, mlićac. To je sok od mesnate biljke, koju narod nazivlje drlepan. Ovaj sok osliepi sasvim ribu. A pošto je ko raztopiva mast, koja se neprestance širi, to je njegova uporaba jako ubitačna za ribarstvo, a osobito u onim uvajama, koje su određene za lov tunja i palamida, jer u ovako „omliečene“ uvale nikakova riba ne dolazi, već bježi. Mlićac je mnogo kriv, da su naše rieke i ribnjaci opustili. Mlićac je takodjer kriv, da u naše uvale

Iz Zadra nam pišu: da sa sutrašnjim izletom "Hrvatskog Sokola" u Rab polazi i predsjednik naše stranke zastupnik veleč. Don Ivo Prodan.

Iz hrvatskih zemalja.

Ravnateljstvo družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru primilo je nadalje sljedeće prinose: Sabrano dne 21/4. svekujući Gjurgevo u lik K 34-10. — Prinosi stigli na upravu "Omnibusa" u Puli, u mjesecu ožujku K 36-50. — Gosp. Dr. Stanković podstarješina Sokola u Varaždinu sabranih na izletu u Vidovcu između Sokola i Sokolica i gledalaca K 8-10. — Družbina podružnica u Matkoviću K 466-70. Podružnica u Medulinu K 295. — Gosp. Dr. Madić u Varaždinu izruča darovanih po obitelji Seneković i Postružnik u mjesto vijenca na odar pok. kot. žup. škol. nadzornika Stjepana Grčića K 20. — Dr. Lukinić i Dr. Magdić sabranih kod "Stare vure" K 3-80. — Ženska družbina podružnica u Mošćenicama K 66-93. — Gosp. Ivo Volarić suštalet poljodjelj. u Križevcima skupljenih prigodom spomen besjede u čast Zrinjski-Frankopana 30/IV. K 6-65. — Gosp. Mulc Antun bogoslov u Senju sakupljenih među senjskim bogoslovcima K 3-40. — Muška druž. podružnica u Kastvu K 67-84. — Gosp. Lavoslav Grubić, tvorničar u Beču u ime utemeljiteljne svote K 200. — Družbina podružnica u Beranu K 213-76. — Uredništvo "Hrv. Naroda" u Zagrebu poslalo od Zdravka V. Berlovića iz Garešnice sabranih u društvu u Tomašici K 12-60. — Cosp. Kinkela Vjekoslav u Rukavcu ostatak računava K 3. — Gosp. Lazarić Mirko učitelj u Djakovu sabranih u skupštini učiteljskog društva K 20-40. — Gosp. Kočevar Josip Kastelec sabrano dne 2/V. 1909. u gostinji pri društvu K 4-68. — Sabrano u kući g. Mate Vodopija na Bregu K 15. a u kući Simić Josipa u Račicama K 5. — Gosp. Ivan Benigar profesor u Zagrebu poslao sakupljenih među pitomcima plemićkog konvikta mjesto vijenca umrolog drugu Stjepanu Lopašiću K 19-30. a sabranih u raznim zgodama K 15-70. — Gđa. Viktorija Petrović, učiteljica u Ferencima sakupljenih na veselici dd. 16/V. 1909. u slavu otvorenja tamošnje družbine škole K 58-24. — Družbina podružnica na Opatjalskom Krasu K 31. — Gosp. Katarinić poslao sakupljenih na kot. skupštini učitelja kotara Krka u Dubašnici K 34-09. — Gosp. Nikola Butković u Zmilju poslao darovanih po hrv. glumcima; Pastiru, Keselju i Kasteliju K 5-54. — Družbina podružnica u Podgradu K 85-24. — Gđa. Viktorija Petrović u Ferencima sakupljenih na sastanku tamošnje družbine podružnice K 10-90. — Klub "Istra" u Zagrebu K 299. — Muška podružnica u Kastvu izruča od g. Lučić Antona iz Saršona darovanih za iskaznu mu čast počasnog građanina prigodom izručenja diplome K 50. — Ženska družbina podružnica u Poljanama K 56. — Muška družbina podružnica u Malinskoj K 21. — Ženska podružnica u Mihotičima K 110. — Ženska podružnica u Vrblnici K 32-77. — Družbina podružnica u Grimaldi K 72-50. — Podružnica u Brestu K 85-06. — Muška podružnica u Opatiji K 116-80. — Posujilnica u Volovskom u ime podpore K 1000. — Gosp. Leonardo Tomašić izruča sabranih u škričicama i to: u gostinji Maglica K 22-56. u kavani Kroutli K 12-26. i u trgovini Josipa Šepuke u Opatiji K 8-73. — Gosp. Ivan Vlah posjednik u Trinajstićih u ime utemeljiteljne svote K 200. — Prof. Vjekoslav Spinčić u počast uspomene blagopokojne Josipe Ratković rođene Tausani u Zagrebu K 20. — Gosp. Dr. K. Janežić u Volovskom daruje K 2. — Riečka Akademija sakupljenih na sastanku u Matuljama dne 9/6. 1909. K 60. — Miranovo društvo na Vlahovom bregu K 5. — Prihod zabave prigodom

teško ulaze tunji i palamide, a ako i to riedko biva, biva samo časovito.

Uz mlitac upotrebljavaju naši ribari još i baluketu, plod od one sićušne biljke, što raste po obroncima naše Krke. Plod ove biljke djeluje na mozak ribe t. j. ugrije ga, te se riba opije. Riba izpliva tada na vrh vode (mora), raztvori ustne i tako ko mrtva nepomično stoji.

Riba, koja je uhvaćena pomoću balukete, skuhana ili pečena nema nikakova teka, hljativava je i u one zemane, kad bi imala biti najtečnija. Baluketa je strah i trepet za ribe naše Krke, kao i za morske ciple, salpe itd.

Uporaba svih ovih sredstava strogo je zabranjena, a i pravo je, jer se svim tim sredstvima ludo tamani i tjera ribe iz naših voda, a to je i opet od najveće štete istim ribarima. — U završnom članku reći ću još koju ob ovom predmetu.

(Nastavit će se.)

glavne družbine skupštine u Kastvu K 291. — Gosp. Mate Zuvušić kr. upravitelj suda u Slunju sakupljenih u prijateljskom krugu K 32-60. — Gđjica Marija Sloboda učiteljica u Ripendi, šalje prihod zabave K 258-88. — Družbina podružnica u Novaki K 26-50. — Gosp. Ivan Rabar ravn. gimnazije u Osijeku sakupljenih u raznim zgodama K 10-62, a na Brašančevu kod župnika gosp. Ant. Zelenke 28 K. — Nadalje primilo je družbino Ravnateljstvo podpore obćinskih poglavarstva i novćanih zavoda: Obć. pogl. na Kupi K 20. — Hrv. dion. štedionica u Otočcu K 150. — Hrv. hipot. banka u Zagrebu K 100. — Obć. Hum na Sutli K 30. — Bersečko društvo za štednju i zajmove K 20. — Prva hrv. štedionica u Zagrebu K 300. — Obć. glavarstvo u Klani K 100. — Hranilnica u Kopru K 101-42. — Obć. poglav. Vrbovac K 25. — Obć. Biškupci K 20. — Banka i štedionica za Primorje na Sušaku K 150. — Prva zagorska štedionica u Krapini K 50. — Obć. pogl. Rečica K 10. — Obćin. poglavarstvo Sjeverin K 5. — Obć. upraviteljstvo u Stonu K 40.

Spomenik majke Ljudevita Gaja. Incijativom svoga odbornika Bložidara pl. Kukuljevića zaključila je družba "braće hrv. zmaja" neke spomenike, a naročito majke dr. Ljudevita Gaja sa napuštenog groblja sačuvalu u muzej.

Zabranjena izbornička skupština u Glini. Za buduću nedjelju bila je sazvana skupština u Glini, za koju se sa strane naroda opazalo veliko zanimanje. Misli se, da će i tu oblasti zaigrati istu igru, koju i u Pakracu, pa skupštinu najprije dopustiti, i onda zabraniti, ali oblast je jamačno po višem nalogu skupštinu odmah zabranila.

Nova magjarska škola u Hrvatskoj. U Dolnjem Miholjcu se iz petnih žila nastoji, da se ustrojio magjarska škola. Početkom iduće školske godine ta će se škola i otvoriti, ako dozvolja stigne, koja će bezdvojbena i stići. Kako u Miholjcu nitko nema kuće za tu "kulturnu instituciju", poklonio je grof Ladislav Malah kuću, vrijednu 9000 kruna, koja će se prema potrebi proširiti. Školu će podržavati društvo "Julijan".

Protestanti u Hrvatskoj. "Magyar Szó", glasilo šovinističkih protestanata u Ugarskoj donosi pod ovim naslovom članak, u kome se bavi sa pitanjem hrvatske protestantske crkve. U članku se veli: U času, kad se Hrvati spremaju da izgrade jugo-slavensku državu i trijalizam, trude se stanoviti magjarski rodoljublji, da još više razlikaju vezu između Hrvatske i matere zemlje. Radi se naime o odcepljenju 14 slavenskih i 1 zagrebačke evangeličke obćine od ugarske protestantske crkve i ustrojenju posebne hrvatske biskupije. — U Ugarskoj, a po tom i u Hrvatskoj (?) vrijeđi zakon, da evangeličkim svećenikom može postati samo onaj, koji je svršio magjarsku evangeličku teologiju i znade magjarski. U Hrvatskoj su pako namješteni svećenici, koji svršise nauku u Beču ili Njemačkoj, pa ne znadu magjarski. Ove nije htjela potvrditi vrhovna crkvena oblast ugarske evangeličke crkve, unatoč tomu, što je biskup Scholtz — uvaživ, da vjernici u Hrvatskoj ne znadu magjarski, već samo njemački i slovački — stavio predlog, da do daljne odredbe za Hrvatsku ne vrijeđi gore označeni uvjeti. Usled ovog zaključka vrhovne oblasti povelja se sada ponovno žestoka borba za odcepljenje hrvatskih protestanata od ugarske evangeličke crkve.

O željeznici Bugojno-Aržano. Sa podjelom vojne komande u vezi je gradnja pruge Bugojno-Aržano. Pošto Magjari za tu prugu neće da znadu, gradit će se ona kao strategična, a incijativu preuzimlje ministarstvo rata.

"Ljepa naša" slovenska narodna himna. U nedjelju je slovenska pučka stranka držala u Ljubljani veliku skupštinu. Ljubljanski "Slovenec" donosi od jednoga učestnika u toj skupštini bilježku, koju prenosimo, a glasi: "Na vse udeležence je napravilo globok vtis, ko mi pri otvoritvi shoda, preden se prišlo k dnevnemu redu, zadomnela hrvatska himna "Ljepa naša domovina". Bil je to moment, ki se mi ga zdi potreba se posebej poudariti. Bilo je to namreč prič, da se je ta pesem pela na resnem političnem zborovanju, ne iz nejasnega navdušenja, ampak kot programatična pesem. S tem je Slovenska Ljudska Stranka nekoliko sprejela to pesem bodočnosti in z njo vred ves slovenski narod, ki v ogromni večini stoji za njo. Hrvatska narodna himna je postala tudi himna Slovencev, borečih se za politično in kulturno združenje s Hrvati. Naj se ta krasna pesem širi po slovenski domovini naj užiga in vrnema narod, doktor se naši politični in kulturni cilji dosežejo!" — Kad bi se naši ljudi srečom u ovom u Slovence ugledali,

Barbarizmi u hrvatskom jeziku. II. izdanje, sabrao i obradio prof. Vatroslav Ro-

žić, preporučila je hrvatska kr. zemaljska vlada, odio za bogoslovje i nastavu, visokim odpisom od 27. lipnja 1909. br. 21.765 za nabavu učenicima svih ovozemaljskih srednjih škola a zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu visokim odpisom od 16. srpnja 1909. br. 110.806 preporučila ih je kao pomoćnu školsku knjigu svim višim razredima srednjih škola u Bosni i Hercegovini.

O knjižici "Nadbiskup Stadler i Franjevci", koju je napisao Prosperus Dalmata, učena osoba, koja se odlikuje triznim razsudjivanjem, primili smo dug prikaz, u kojemu se podkriepjlava razlaganje učenog pisca, tako te očito izbija, da je sukob između nadbiskupa Stadlera i bosanskih franjevaca — ujaka izazvan od prvoga lih za to, što je franjevci skastišio oteži župe. Pisac završuje svoj prikaz dajući izraza uvjerenju, da nadbiskup Stadler ne će u tom svom nastojanju doći do cilja, jer da će franjevi ostati ono što jesu, u povjesti, u narodu, u vjekovima t. j. onaj dioni hrvatski Hektor, koji ne pada svladan silom neprijateljskom, već koji kao klis ponosno stoji, ponosnije napred kroči.

Razne vesti.

Sv. o. papa za obužene veleizdajnike. Iz Rima javljaju milanskoj "Perseveranza", da je papa Pio X., koji redovito prati razvitak zagrebačkog procesa, uzbuđen strogošću, kojom se postupa sa obuženicima, pa da se je izravno obratio pismom na Njegov Veličanstvo Franju Josipa, moleći ga za osobno posredovanje, da se okrutno ne postupa sa obuženicima. S druge strane vatikanu blizu stojeći krugovi ovu viest najodučnije demantiraju.

Množenje engleske ratne mornarice. Dolnjoj kući za razprave o proračunu ratne mornarice Mack Kenna izvija, da je vlada s obzirom na gradnju brodova u drugim zemljama osobito u Austro-Ugarskoj i Italiji odlučila odrediti sve što je potrebno, da u ožujku 1912. budu gotova četiri Dreadnoughta. Govornik iznio je nastojanja engleske vlade da bi se ograničilo naoružanje. Pošto se o tome nije mogao postići sporazumak, engleskoj je vladi dužnost da se pobrine, kako bi Engleskoj obezbježila premoć na moru, kako za sada tako za budućnost.

Hrvati u južnoj Americi izdavaju veliki almanak "Jeka" za sve južne Slavene u južno američkim državama, koji bi imao da propaga ideju "Narodne zajednice" za južnu Ameriku. Almanak će biti tiskan u 45.000 primjeraka, a od toga će biti u domovinu odposlato na razprodaju 7.600 primjeraka. Mi vruće ovaj poduhvat preporučamo našim ljudima.

Hrvatski Sokolaki Kolarar izlazi će i ove godine, pa se umoljavaju sva braća koji žele suradivati, da pošalju svoje sastavke do konca mjeseca augusta nadredктору kolarara dr. F. Bučaru, Zagreb, Josipovac br. 19. Tko želi oglasiti u hrvatskom sokolovskom kolararu za g. 1910., neka se također obrati na redakciju.

Englezki list o Hrvatskoj. U "Mornig Postu" napisao je Scotus Viator vrlo obširan članak o Hrvatskoj i Ugarskoj, o borbi Hrvatske za njezina prava, o neustavnom Rauchovom režimu, o veleizdajničkom procesu, te oštro odsudjuje ugušivanje Hrvata i u obće nemagjarskih naroda sa strane Magjara.

Hrvatski mornari u Pekingu najbolji strielci. Prigodom rođenja nizozemske princeze Julijane, prediđe Holandezi u Pekingu međunarodno vojno natjecanje pucaanje u cilj, te glavne nagrade odnieše hrvatski mornari iz Dalmacije i ostalog Primorja. Kako je kod toga natjecanja bilo Engleza, Amerikanaca, Japanaca, Niemaca, Talijana, Rusa i naravno Holandeza, to je vještina hrvatskih strielaca pobudila osobitu pažnju a donekle i zavistnost.

Izseljivanje preko Trsta u Ameriku u prvom polovici god. 1909. — U toku mjeseca lipnja 1909. odputovalo je iz Trsta za New-York 1359 putnika trećega razreda prema 198 u istom mjesecu prošle godine. Pribrojavši ovome broju još broj izseljenika prošlih mjeseci o. g. to sveukupni broj izseljenika za Sjev. Ameriku iznaša 8770 putnika trećega razreda prema 2052 u istoj periodi god. 1908. Od svih ovih putnika odputovalo je skoro 98% parobrodima Austro-Amerikane, a ostali englezkim parobrodima.

Alarmantne vesti o kralju Petru. Unatoč svim službenim oprovrganjima ne prestaju alarmantne vesti o zdravlju kralja Petra. Iz Beograda opet dolaze ozbiljne vesti. Prema najnovijim beogradskim vestima ne trpi kralj Petar samo na neznatnom nikotinskom otrovanju, već je to zastarjelo zakrečenje žila sa kroničkom upalom mišica, a iz toga bi mogle razine ozbiljne komplikacije na jedno nastati. Kralj je silno oslabio, jer skoro već šest mjeseci ništa ne spava. Najbolji dokaz, da

kraljevo zdravlje nije baš najpovoljnije jest to, da kraljević Aleksander, koji sad na liječenju u Rogatu boravi, dnevno dva put brzojavni izvještaj o zdravlju svoga oca dobiva.

Skupština Hrvata i Srba u San Francisku protiv zagrebačkoga procesa. U San Francisku, u Kaliforniji su tamošnji Hrvati i Srbi učinili prosvjednu skupštinu protiv zagrebačkog veleizdajničkog procesa. Na skupštini su bila razna udruženja. Stvorena je i rezolucija u kojoj se izrazuju simpatije obuženima i braniteljima. Preporučala se sloga i solidarnost.

Roosevelt, načelnik newyorški. Ponovno kola glas, da će se Roosevelt kod izbora načelnika grada New-Yorka postaviti kandidatom. Roosevelt je navodno izjavio, da će se pravodobno povratiti.

Neprijateljstvo između Španije i Maroka. Posljednjih dana došlo je do ponovnih sukoba između Španjola i Mauri. Bitke su bile vrlo žestoke. Iz Feza je odputovao španjolski poklisar, pošto je boravak za njega postao pogibeljan.

Dogodjaji u Perziji. Bivši šah se jošte uvijek nalazi u zgradi ruzkog poslanstva i to s razloga, što se još nije našlo krunske dragulje. Vođa ustaša Saul el Tauleh povratio se iz unutarnosti zemlje sa velikom vojskom. Englezko poslanstvo ojačano je za 40 mornara.

Osudjen indijski djak. Indijski djak Dhingra koji je ubio u Londonu pukovnika Curzona Wyllin dne 1. srpnja o. g. iz patriotskog ogorčenja proti tlačitelju svoga naroda i svoje domovine, osuđen je na smrt. Kad mu je osuda proglašena uzliknuo je: "Sretan sam, što mi je dana čast umrijeti za svoju domovinu!"

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drežga.

Družbe sv. Ćirila i Metoda
za Istru izvrsno sredstvo
protiv svakog
kašlja i katar
Prsni bonboni.
Omot po 20 filira. Dobiva se svugdje.
Glavno skladište: PAVAO BAAR, Varaždin.

STECKENPFERD --
od
Ilijanova mlieka **SAPUN**
najblaži sapun za kožu
koi i proti sunčanim pjegama.
Dobiva se svugdje.
21-40

Po sebi funkcionalrajni
namještaji za
podizanje vode
iz dubokih vrela
gradi:
najveća slovenska firma u
mornarhiji
Anton Kunz
c. k. dvorski dobavljač
Hričice, (Morava)
Ojenci badava i Franko.

Najboljom
trajnošću odlikuje se četvorine za pečl glasovite tvornice Mitscherling u Saskoj, jer nadmašuje sasvim svaku drugu vrstu orpeka i jer su najradije traženi od svih pekara pod imenom:
„Četvorine Chamotte“
po K 1-10 komad s protegama 28/ 28,5 cm. Ove četvorine podavaju kruhu i dvopeku redovitu vrćinu, te ga ni najmanje ne prigore; uslov, s kojega su najbolje pečli na glasu. — Ne pucaju ni pri najinijem grijanju ili ohlađenju. — Traju po prilici tri godine makar uz neprestajnu radnju.
Izključivo skladište za Dalmaciju: 13-25
Tvrđka Faust Inchiostri — Sibenik.

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA - PODRUŽNICA - ŠIBENIK.

BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke poslove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednima. Devize se preuzimaju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

DIONIČKA GLAVNICA K 1.000.000

Pričuvna zaklada i pritičci
K 150.000.

Centralna Dubrovnik - - - - -
- - - - - Podružnica u Splitu i Zadru.
Priskrbljuje zajmove uz amortizaciju kotarima, občinama i javnim korporacijama.

MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osiguranje proti gubitku kod ždriebanja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

ZALAGAONICA

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulantnije uvjete.

46-52

CROATIA

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU.
UTEMELJENA GODINE 1884.

CENTRALA: Zagreb, Trnjski trg, Borislavićeva ulica br. 2.

PODRUŽNICE I GLAVNA ZASTUPSTVA: Osijek, Sarajevo, Spljet i Trst.

Ova zadruga stoji pod okriljem i nadzorom občine slobodnog i kr. glavnoga grada Zagreba, te prima uz povoljne uvjete slijedeće vrsti osiguranja

I. Na ljudski život:

1. a) osiguranja glavnica za slučaj doživljaja i smrti;
- b) osiguranje miraza;
- c) osiguranja životnih renta.
2. Osiguranja mirovina, nemoćnina, udovnina i odgojnina sa i bez liečničke pregledbe.
3. Pučka osiguranja na male glavnice bez liečničke pregledbe.

II. Protiv štete od požara:

1. Osiguranja zadruga (kuća, gospodarskih zgrada, tvornica).
2. Osiguranja pokretnina (pokućstva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga i t. d.).
3. Osiguranja poljskih plodina (žita, siena i t. d.).

III. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

Zadruga imovina u svim odjelima iznosi: . . . . . K 1.410.816.28
Od toga jamčevne zaklade: . . . . . K 1.000.000.00
Godišnji prihod premije s pristojbama preko: . . . . . K 820.000.00
Izplaćene odštete: . . . . . K 2.619.582.36

Za Dalmaciju približe obavijesti daje: Glavno Povjereništvo i Nadzorništvo „Croatia“ u Spljetu. Poslovnica u Spljetu, ulica Do Sud br. 356.

PUTNICI PRIMAJU SE UZ Povoljne UVJETE. 50-52

Jedini je domaći osiguravatelj život!

Jedini je domaći izdavatelj osiguranja!

Obavjest.

Čast mi je javiti, da koncem lipnja prenosim svoj „Hotel Krka“ s restauracijom u kuću Unič, isto na obali povrh kavane „Miramar“.

Preporučujem se svim mojim cijenim gostima i prijateljima i za u buduću, uvjeravajuć ih, da ću svojski nastojati, da budu uvijek i posve zadovoljni.

Šibenik, 14. svibnja 1909.

Frane Crljenko,

hotelier.

18

Hrvati i Hrvatice!

Pomozite Družbu

Sv. Ćirila i Metoda

Banca Commerciale Triestina

prima:

Uložke u krinama uz uložničke Listove:

sa otkazom od 5 dana uz 2 3/4 %
" " " " 15 " " 3 %
" " " " 30 " " 4 1/4 %

Uložke u zlatnim Napoleonomima ili u engl. funtim.

(Sterlinam) uz uložničke Listove:

sa otkazom od 15 dana uz 2 1/2 %
" " " " 30 " " 2 1/2 %
" " " " 3 mjes. " 3 %

NB. Za uložne listove sada u toku, nov kamatnik ulazi u krieptop 15.og Novembra i 10.og Decembra o. g.; izdaje blagajničke doznačnice na donosioca sa škadencom od 1 mjeseca uz kamatnjak od 1 1/2 %.

Banko-Žiro i Tekući račun. Valuta od dana uloženja, uz kamatnjak koji će se ustanoviti; obavlja inkasso mjestnih računa, mjenica glasećih na Trst, Beč, Budimpeštu, Prag i druge glavne gradove Monarhije, te plaća domicile svojih korentista bez ikakvog troška.

Izdaje uložne knjižice na štednju uz dobit od 3 1/2 %.

Otvara tekuće račune u raznim vrijednotama. Inkassi: Obavlja utjerivanje mjenica na sva mjesta Inostranstva, odrezaka i izdriebanih vrijednostnih papira uz umjerene uvjete.

Izdaje svojim korentistima doznačnice na Beč, Beč, Aussig, Bielitz, Brno, Budimpeštu, Karlsbad, Cervignano, Cormons, Cernovicu, Eger, Rieku, Friedek, Gablonz, Goricu, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Lavov, Linz, Olomuc, Pilsen, Polu, Prag, Prossnitz, Dubrovnik, Solnograd (Salzburg), Spli, i druge gradove Moarhije bez ikakvog troška, a na inosenstvo po najboljem dnevnom tečaju.

Izdaje Kreditne listove na sva mjesta Monarhije i Inozemstva.

Bavi se kapnjom uz tovarne dokumente u Novi Jork, London, Pariz, Hamburg, itd. itd. uz umjereni kamatnjak.

Daje predjume na vrijednostne papire robu, warrants i tovarne dokumente uz uvjete, koje će se ustanoviti.

Daje jamčevinu za carine skladišta Kontriraja (Contrirungs-Lager).

Preuzimlje u pohranu i upravljanje:

U sobi sigurnosti, koja pruža najveću garanciju proti kojoj mu drago pogibeљи provale i vatre i kojoj je posvećen osobiti nadzor sa strane bankovnih organa, primaju se u pohranu vrijednostni papiri, zlato, srebro i dragocjenosti, uz povoljne uvjete, te se na zahtjev preuzima i upravljanje istih.

Osjeđuraje vrijednote proti gubicim žriebanja

33-52 Banca Commerciale Triestina.

Sasvim badava svakomu

ura sa lancem

Da našu tvrdku kao i naše nove žepne ure za gospodu i gospodje objavimo, razaslijeho svakomu uz priposlanu K 1-- za troškove (takodjer u poštanskim markama) krasnu uru sa lancem i naš ilustrirani cienik.

Pišite odmah na tvrdku:
HEINRICH WEISS,
Beč 99. Poštanski pretinac. 12-26

ŠIRITE „HRVATSKU RIEČ“!

Prodaje se kuća

u gradu na dva, odnosno tri poda sa prostranom pomješćima, avlijom, gustomom. Ukupno 5 soba, kuhinja i 4 konobe. Za potanje obavijesti obratiti se na uredništvo našeg lista. 8-9

Restauracia „Sidru“ prvog reda ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

Časti mi je obznantiti cienjeno občinstvo, da se u mojem lokalit. tobe izabrana vina, kao: dalmatinsko, istrijsansko, bielo, desert, refesco i t. d., te dobro poznato pivu Sarajevsko. - - -
Kuhinja je domaća prve vrsti, koja je obskrbljena u svako doba toplim i mrlzim jelom. - -
Objed 1. reda K 1; II. reda 72 fil.
Naznačili mi je osobito, da se moja jela priugotavljaju samo sa naravnim masti.
Preporučuje se veleštovanjem
Strika Antun.

Restauracia „Sidru“ prvog reda ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

Hrvatska Tiskara

SIBENIK.

Izradjuje svakovrstne radnje, kao: Knjige i brošure, sve vrsti tiskanica za občinske, župne i druge urede, seoske blagajne, odvjetnike, trgovce itd., te moderne posjetnice, za ručne i vjenčane objave, pozive na zabavu, plesne redove, osmrtnice itd.

Ima svoju izvrstno uređenu

KNJIGOVEŽNICU

obskrbljenu sa strojem za pozlaćivanje i sa najnovijim slovima, te izvršuje sve knjigoveške radnje sa tiskom u bojama, posrebljenim i pozlaćenim, a prima naručbe za izradbu raznih galanterijskih predmeta, kutija itd. itd.

Prva hrv. tvornica voštanih sveća Vlad. Kulića u Šibeniku.